

Aan de slag met kanslijn 5: Stimuleren van het eigen- en vrijwilligersnetwerk om een rol te spelen in de zorg en ondersteuning

Inhoud

- Twee voorbeelden in de schijnwerpers ter inspiratie
- Meer voorbeelden om werkzame elementen uit te halen
- Samen de beweging groter maken: sluit aan bij een netwerk van zorgaanbieders die met deze kanslijn bezig zijn
- Aanvullende financieringsmogelijkheden
- De kanslijn en beleid
- Eerste stappen zetten
- Bijlage context:
  - Vijf kanslijnen als mogelijke routes naar een toekomstbestendige gehandicaptenzorg
  - Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking

Wat staat er in het landelijk akkoord over deze kanslijn?

Veel Wlz-cliënten hebben een netwerk van verwanten, vrijwilligers en buurtgenoten om zich heen die een actieve rol hebben in de begeleiding en ondersteuning. Het bestaande netwerk van een cliënt moet ook bij opname van een cliënt behouden blijven én burgers moeten aangesproken worden op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om als vrijwilliger bij te dragen aan een dergelijk netwerk. Hiernaast staan de professionele zorgverleners om de zorg te leveren die passend is naast het netwerk. De inzet van het netwerk is nodig en wenselijk om een bijdrage te leveren aan de arbeidsmarkttekorten. Onderdeel daarvan is dat goed wordt gekeken wat naasten nodig hebben aan ruimte en competenties om deze rol te kunnen invullen. Zorgkantoren kunnen een rol spelen door het delen van kennis en goede voorbeelden en het inspireren van zorgaanbieders.

De ambitie voor 2025 is dat alle zorgaanbieders de inzet van het eigen netwerk in de persoonlijke zorg aantoonbaar faciliteren. Hiervoor worden nieuwe arrangementen ontwikkeld waarbij het netwerk, in samenhang met professionals, onderdeel wordt van het primaire proces van zorg en ondersteuning. Zo wordt in 2025 een groter deel van de hulpvraag van cliënten uitgevoerd door het eigen netwerk van de cliënt, waardoor zorgprofessionals ingezet kunnen worden op die plekken waar dat het meest nodig is.

Wat zeggen cliënten over deze kanslijn?

Het betrekken van het eigen netwerk, het netwerk in de buurt/gemeenschap is een onderdeel van het ondersteuningsplan van de cliënt, en wordt op dat niveau uitgewerkt. Daarnaast wordt per woning en locatie een "netwerkvisie" ontwikkeld en gemonitord.

Twee voorbeelden in de schijnwerpers ter inspiratie

Per kanslijn hebben we voorbeelden uitgewerkt ter inspiratie. Deze voorbeelden worden in de praktijk van de gehandicaptenzorg toegepast. De voorbeelden laten zien hoe het in de praktijk werkt voor cliënten en verwanten, wat de effecten zijn van het voorbeeld, wat werkzame elementen zijn en welke uitdagingen de invoering van het voorbeeld met zich meebracht in de praktijk. De voorbeelden laten zien hoe via de kanslijn de beweging gemaakt kan worden naar een toekomstbestendige gehandicaptenzorg. Zo hoeft niet iedereen het wiel helemaal opnieuw te vinden, maar benutten we – zeker in tijden van drukte en grote uitdagingen met betrekking tot arbeidsmarktproblematiek – onze collectieve innovatiekracht.

De uitgewerkte voorbeelden beschrijven de werkzame elementen en de uitdagingen. Want geen enkele beweging verloopt vanzelf. De inspirerende voorbeelden van vandaag zijn met vallen en opstaan bereikt. Vaak begonnen door te doen, met een kleine stap, daarvan leren en opnieuw proberen. De voorbeelden zijn niet bedoeld om te kopiëren maar om te inspireren. Wat haal je eruit voor de ambities van jouw organisatie? Wat zou je voor jouw doelgroep groter willen maken? Hoe maak je het passend voor de eigen context? Zo maken we met elkaar van kleine stapjes grote stappen naar een gehandicaptensector die ook in de toekomst goede zorg en ondersteuning biedt aan iedereen die dat nodig heeft en een fijne werkplek is voor medewerkers.

Voorbeeld ter inspiratie: Buurtcirkel

Een Buurtcirkel is een groepje mensen die bij elkaar in de wijk wonen. Over het algemeen bestaat een Buurtcirkel uit 9 tot 12 mensen. Een Buurtcirkel helpt elkaar helpen bij dagelijkse activiteiten, van het doen van boodschappen tot aan administratie of de tuin opknappen. Deelnemers van de Buurtcirkel bepalen zelf op welke manier ze elkaar ondersteunen. Zo kan ieder zijn eigen kracht inzetten. Iedere Buurtcirkel wordt ondersteund door een buurtcirkelcoach. Bij Buurtcirkel ligt de regie bij de deelnemer: de deelnemer beslist zelf wat zijn doelen zijn en ontwikkeltempo is. Buurtcirkel bevordert de zelfredzaamheid van mensen en stimuleert hen om op laagdrempelige wijze hulp en ondersteuning te zoeken in hun eigen netwerk.

Een werkzaam element van Buurtcirkels is de groepsbenadering: sociale steun en relaties dragen bij aan goede hulpverlening. Het stimuleert participatie en inclusie in de wijk.

Meer informatie?

- [Buurtcirkel \(pameijer.nl\)](http://Buurtcirkel(pameijer.nl))
- [Uitwerking voorbeeld Buurtcirkel - Pameijer| Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland \(vgn.nl\)](#)
- [Buurtcirkel – bewoners helpen elkaar | VNG](#)

Voorbeeld ter inspiratie: Samen anders doen

Samen anders doen betekent de zorg organiseren samen met de naasten van de mensen met een beperking. Bij de intake van nieuwe cliënten is een vast onderwerp van gesprek hoe naasten van betekenis zijn en willen blijven en hoe ze willen en kunnen bijdragen aan de zorg en ondersteuning. Dit is per client en naasten anders. Door naasten te betrekken sluit de zorg en ondersteuning beter aan bij de cliënten en is er meer tijd en aandacht voor cliënten. Medewerkers hebben een beter contact met het netwerk van de client en staan er niet meer alleen voor.

Een werkzaam element is om bij iedere client in gesprek te gaan met het netwerk over de wijze waarop ze betrokken willen zijn en beschikbaar zijn. Als kapstok voor dit gesprek kan bijvoorbeeld de ladder van betrokkenheid en beschikbaarheid gebruikt worden.

Meer informatie?

- [Samen anders doen binnen Amarant](#)
- <https://www.vgn.nl/documenten/het-denkraam-van-zozijn-voor-een-toekomstbestendige-samenwerking-met-het-netwerk>

Meer voorbeelden om werkzame elementen uit te halen

Er zijn veel voorbeelden die bij deze kanslijst passen. We geven hieronder de voorbeelden weer die bij ons bekend zijn. Deze lijst is niet uitputtend. Als je een voorbeeld mist, laat het ons weten, dan voegen we dit toe.

Voorbeeld	Zorgaanbieder die voorbeeld toepast
Inzet eigen netwerk van cliënten	Syndion
Inzet ouderinitiatieven	
Butterfly Effect – Kleine woningen met grote impact/Butterfly Effect for HereComesTheSun 2020 - YouTube	ORO, Cello, Prisma
Samenwerking met stichting Samen Oplopen	Cosis

Voorbeeld	Zorgaanbieder die voorbeeld toepast
Ervaringsdeskundigheid in elk team	Kentalis
Mantelzorgcoach	VGZ
VrijwilligersNH	Leekerwijde
Anders organiseren van zorg en ondersteuning Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (vgn.nl)	Meerdere voorbeelden bij diverse zorgaanbieders
Bestuurders van Cello en 's Heeren Loo aan het woord over het betrekken van het netwerk: VGN Podcast: Kan anders organiseren van zorg de krappe arbeidsmarkt redden? Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland	Cello en 's Heeren Loo

Samen de beweging groter maken: Sluit aan bij een netwerk van zorgaanbieders die zich richten op deze kanslijn

De transitie naar een toekomstbestendige gehandicaptenzorg is een complexe verandering. We moeten met elkaar gaan ontdekken hoe het ander kan. Dat is niet uit een boekje te leren maar ontwikkelt zich stap voor stap. Door te doen, aan te passen wat niet werkt en te borgen wat werkt. Het is een beweging: vanuit kleine stappen, leren, aanpassen en grotere stappen zetten. Zo leren we met elkaar wat werkt. Door verbinding en samenwerking.

We adviseren iedereen die met deze kanslijn bezig is om contact te leggen met collega's van andere zorgaanbieders om met elkaar uit te wisselen wat werkt, wanneer het werkt, wat werkzame elementen zijn en te ontdekken hoe het in jouw organisatie kan werken. Dat kan een bestaand regionaal netwerk zijn. Of je kunt aan het zorgkantoor vragen wie in jouw regio met deze kanslijn bezig zijn en samen een netwerk opzetten.

Een manier om het netwerk rondom een cliënten te vergroten is het inzetten van ervaringsdeskundigen. Wil je op deze manier invulling geven aan de kanslijn? Neem dan eens contact op met het [Consortium Ervaringsdeskundigheid](#). Binnen het Consortium Ervaringsdeskundigheid werken dertien organisaties samen: elf zorgorganisaties uit de Verstandelijk Gehandicaptenzorg (VG), CZ zorgkantoor en Fontys Sociale Studies. De focus ligt op het opleiden, ontwikkelen en scholen van mensen met een (licht) verstandelijke beperking tot ervaringsdeskundige¹. Door de opleiding dragen ze bij aan hun eigen zelfstandigheid en die van lotgenoten. Ze leren om hun ervaring actief in te zetten om andere mensen te helpen of mee te denken over beleid, onderzoek of dienstverlening. Op deze manier geef je invulling aan deze kanslijn en tegelijkertijd ook aan kanslijn 1 (Elke cliënt een betekenisvolle daginvulling, passend bij de wensen, talenten en vermogens).

¹ [Leren en werken bij de LFB als ervaringsdeskundige](#).

Aanvullende financieringsmogelijkheden

De transitiemiddelen kunnen ingezet worden voor deze kanslijn wanneer deze in samenwerking in de regio worden opgepakt. Kijk voor de voorwaarden en procedure op de website van je zorgkantoor.

De kanslijn en beleid

Aandachtspunt is dat de inzet van het eigen en vrijwilligersnetwerk in de zorg en ondersteuning niet over juridische grenzen gaat. Als het eigen netwerk van een cliënt bijvoorbeeld ondersteuning biedt aan andere cliënten (bijvoorbeeld samen wandelen) is het belangrijk dat dit aantoonbaar afgestemd is met de andere cliënten of hun sociale netwerk. Handelingen waarvoor de zorgmedewerker BIG registratie nodig heeft kunnen niet zomaar uitgevoerd worden door anderen.

Met de toekomstagenda 'Zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking' wordt ook aandacht besteed aan het beter benutten in een gelijkwaardige positie van het netwerk rondom mensen met een beperking. Hierbij valt te denken aan onder andere naasten, vrijwilligers, burens en mensen met een beperking zelf zijn. Kennis, expertise en ervaringen van het netwerk zijn van groot belang bij de inzet van professionele hulp. Hierbij is het uitgangspunt het gesprek met deze verschillende groepen in dit netwerk over wat mogelijkheden zijn en wat daarbij randvoorwaarden zijn.

Samen met VGN en cliëntenorganisaties worden de komende jaren een aantal acties in gang gezet:

- Onderzoek naar de wenselijkheid van het netwerk om de cliënt heen of en hoe zij een rol kunnen spelen in aanvulling op de zorg. Er komt een inventarisatie onder het netwerk over wat hun rol in een gelijkwaardige positie naast de medewerker kan zijn en welke verschillende rollen kunnen verschillende groepen in het netwerk vervullen rekening houdend met belastbaarheid.
- Er zijn inmiddels al goede voorbeelden van samenwerking met het netwerk. In aansluiting op het Anders organiseren traject van VGN is het belangrijk om deze goede voorbeelden in beeld te brengen en inzichtelijk te maken wat werkzame elementen zijn als gids/tool voor andere zorgaanbieders. En inzichtelijk maken wat de effecten zijn van deze samenwerking. Hiermee willen we ook aansluiten op de wens van veel naasten om meer betrokken te worden bij de zorg en erkennen we dat naasten met hun ervaring essentieel onderdeel uitmaken van het team rond iemand met een beperking. Als dat tenminste past bij de wensen en mogelijkheden van de cliënt en de mogelijkheden en belastbaarheid van zijn/haar omgeving.
- Mogelijk maken dat mensen met een beperking zelf en hun netwerk gediplomeerd kunnen worden voor (deelonderdelen van) de zorg.

Ben je bezig met deze kanslijn en loop je tegen regels of andere belemmeringen aan die in de weg zitten om stappen te zetten op een kanslijn? Laat het ons weten! (mail naar transitiegz@significant.nl)

Eerste stappen zetten

Het eigen- en vrijwilligersnetwerk aanspreken voor de invullen persoonlijke zorg vraagt om een verandering bij cliënten, verwanten en zorgprofessionals. Dat gaat niet vanzelf. Het vraagt om maatwerk om per client te bekijken wat het beste samenspel is tussen het eigen netwerk, het vrijwilligersnetwerk en zorgprofessionals, op structurele basis in een gelijkwaardige relatie. Dat vraagt om echt anders werken. Een blauwdruk daarvoor is er niet. Het [boekje Anders organiseren van zorg en ondersteuning](#) geeft richting vanuit ervaringen van leden van de VGN.

Een half jaar lang gingen tien zorgorganisaties binnen het door de VGN georganiseerde Lab 2030 'Kansen creëren in de buurt' aan de slag met verbindingen creëren in de buurt, oftewel community building. Het principe van Lab 2030 (oftewel een oplossingslab) is om samen met zorgorganisaties te werken aan verschillende thema's gericht op meedoen in de samenleving. Op 24 januari 2023 presenteerden zij hun geleerde lessen: van 'groot denken en klein doen' tot 'buurtjutten' en 'alles is er al'. De tien tips voor community building: tien praktijkvoorbeelden zijn te vinden op [de website van de VGN](#).

Bijlage

Context: Vijf kanslijnen als mogelijke routes naar een toekomstbestendige gehandicaptenzorg

De gehandicaptensector staat voor een grote uitdaging om de zorg toegankelijk en betaalbaar te houden. Alleen al door de grote knelpunten op de arbeidsmarkt wordt het steeds moeilijker om passende ondersteuning te bieden aan mensen met een beperking en het hebben van een betekenisvol leven te waarborgen. Om ervoor te zorgen dat in de toekomst iedereen de zorg en ondersteuning kan ontvangen die nodig is moeten er dingen veranderen. Aanleiding voor VGN en ZN om met elkaar in gesprek te gaan om voor de cliënten én voor de medewerkers in de gehandicaptenzorg oplossingen te vinden. Dat lukt alleen als zorgaanbieders en zorgkantoren samenwerken. Er zijn vijf kanslijnen. Dit zijn kansen die zorgaanbieders en zorgkantoren zien om de gehandicaptenzorg toekomstbestendig te maken:

1. Elke cliënt krijgt een betekenisvolle daginvulling passend bij de wensen, talenten en vermogens
2. Bewezen arbeidsbesparende technologieën worden door alle zorgorganisaties geïmplementeerd in de eigen zorgpraktijk
3. Alle cliënten ontvangen een passend zorgniveau bij hun zorgvraag
4. Elke cliënt die dat aankan, krijgt een zo zelfstandig mogelijke, eigen veilige plek in de samenleving
5. Bij elke cliënt wordt een (eigen) netwerk gestimuleerd en gefaciliteerd om een rol te spelen in de zorg en ondersteuning

Per kanslijn staat in het landelijk akkoord op hoofdlijnen uitgewerkt wat de kanslijn inhoudt en wat de ambitie op een kanslijn is. Deze teksten geven de richting aan waarlangs iedere organisatie zelf invulling kan geven aan de kanslijn. Niet elke kanslijn is even urgent voor iedere organisatie of regio. Het is de bedoeling dat iedere organisatie, geïnspireerd door de kanslijnen, eigen keuzes maakt om de gehandicaptenzorg toekomstbestendig te maken, passend bij de organisatie en de regio. De meeste organisaties hebben intussen in overleg met het zorgkantoor de kanslijnen gekozen waarmee ze aan de slag willen. Deze factsheet is voor zorgaanbieders die via kanslijn 1 in de eigen organisatie extra stappen gaan zetten naar een toekomstbestendige gehandicaptenzorg.

Meer informatie over de kanslijnen vind je in het [landelijk akkoord](#). Mocht je nog geen keuze voor een kanslijn hebben gemaakt dan vind je [hier](#) een handvat ter ondersteuning hierbij.

Context: Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking

Nederland wil een inclusieve samenleving zijn, waar iedereen naar wens en vermogen mee kan doen. Passende zorg en ondersteuning is daarbij van groot belang.

Via het programma Volwaardig Leven zijn belangrijke stappen gezet om de gehandicaptenzorg toekomstbestendig te maken. De samenwerking van verschillende veldpartijen in Volwaardig Leven laat zien dat vernieuwing mogelijk is door anders te kijken naar mensen met een beperking en veel meer gebruik te maken van ervaringsdeskundigheid. En door anders te werken, met meer aandacht voor persoonsgerichte zorg.

Tegelijkertijd zijn we er nog niet. De beweging die in gang is gezet, heeft een vervolg nodig om bestendig te zijn. De resultaten van Volwaardig Leven hebben borging en opschaling nodig, waarbij moet worden gezorgd voor samenhang. Het werken aan een toekomstbestendige gehandicaptenzorg gaat om een grotere en complexere opgave, waarvoor meer tijd nodig is om te komen tot structurele oplossingen die over domeinen heen kijken.

Daarom is de [Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking](#) gemaakt. Centraal hierin staat de zorg en ondersteuning voor mensen met een complexe zorgvraag en voor mensen met een licht verstandelijke beperking. Essentiële onderdelen zijn het verbeteren van de cliëntondersteuning, het vanzelfsprekend gebruik van zorgtechnologie, en goed toegeruste zorgverleners. Ook wordt er voor het gemeentelijke domein gewerkt aan aanvullende ambities en maatregelen t.b.v. mensen met een levenslange beperking.